

Ikäihmistien suun hoito — moniammatillista yhteistyötä

Hyvällä suun hoidolla voidaan parantaa ikäihmistien elämänlaatua ja toimintakykyä. Terveys 2000 -tutkimuksen mukaan valtaosalla 65 vuotta täytäneistä on omia hampaita, mutta heistä iensairauksia on kahdella kolmesta ja kariesta joka kolmannella. Vaikka hampaattomuus on vähentynyt, kolmannes 65—74-vuotiaista ja puolet sitä vanhemmista on menettänyt kaikki hampaansa – runsaat 100 000 miestä ja runsaat 200 000 naista. Joka kolmannella yläleuan kokoproteesia käyttävällä, hyväkuntoisella ikäihmisellä on tulehdus proteesin alla. Laitoshoidossa olevilla tulehdukset ovat vielä paljon yleisempiä. Paljon on vielä tehtävää.

Ikäihmistien suun tulehdussairaudet ovat varsin mittaava kansanterveysongelma, kun tiedämme, että ne voivat lisätä muun muassa sydän- ja verisuonisairauksien riskiä, pahentaa diabetesta ja reumaa ja haitata niiden hoitoa. Plakin bakteerien aspiroiminen hengitysteihin voi lisätä keuhkokuumeen vaaraa. Hampaattomuus ei vähennä suun tulehdusten riskiä; hammasproteesia käyttävillä on suussa enemmän mikrobeja kuin niillä, joilla ei proteeseja ole. Aristava ja kuiva suu on huomioon otettava painonlaskun ja aliravitsemuksen riskitekijä vanhoilla ja sairailta.

Ikäihmistien suun hoito onnistuu parhaiten hammashuollon ja muun terveyden- ja sosiaalihuollon henkilöstön yhteistyönä. Tämä moniammatillinen yhteistyö tulee entistä tärkeämmäksi, kun vanhusten määrä kasvaa ja yhä useammalla on omia hampaita suussa. Silloin kun vanhuksen toimintakyvyn heikkeneminen vaikeuttaa omatoimista suun hoitoa, vastuu päivittäisestä hampaiden puhdistamisesta jää häntä hoitaville ammattilaisille tai omaishoitajille. Heidän hoitotyöhönsä hammashuollon henkilöstön tulee tarvittaessa antaa apuaan. Kun ikäihmistien määrä kasvaa voimakkaasti, tulee siitä johtuva palvelujen tarpeen kasvu ottaa huomioon suun terveydenhuollon toiminnassa ja voimavarojen suuntaamisessa. Ikäihmistien suun sairauksien ehkäisy ja hoito on haasteellinen tehtävä koko hammashuollon henkilöstölle ja vaatii onnistuakseen uusin toimintatapojen ja työnjaon ennakkoluulotonta käyttöä. Hammaslääkäreiltä vanhusten suun hoito vaatii yhä useammin erityisosaamista, kun on otettava huomioon vanhuksen sairaudet ja niihin käytettävät lääkkeet ja hoidettava usein komplisoituneita suun ongelmia.

Sekä sairaudet että niihin käytettävät lääkkeet ja hoidot saattavat vähentää syljen eritystä tai muuttaa syljen koostumusta, jolloin sen antimikrobinen vaikutus vähenee. Tällöin suun sairauksien eteneminen voi olla nopeaa

ja vaikeasti ennakoitavaa. Siksi sosiaali- ja terveysalan ammattihenkilöiden on tärkeää sopivissa yhteyksissä arvioida muutamilla kysymyksillä ikäihmistien suun päivittäisen hoidon onnistumista ja kartoittaa suun hoidon tarvetta. Ikäihmistä tulee innostaa omatoimiseen suun puhdistamiseen ja neuvoa niin häntä kuin mahdollista omaishoitajakin suun terveydenhoidossa ja tarvittaessa auttaa hammashoitoon hakeutumisessa. Ellei iäkäs enää kykene ylläpitämään hyvää suuhygieniää, häntä tulee auttaa ja neuvoa hienovaraisesti. Suun hoito on yksi osa hoitotyötä ja parantaa sen laatua.

Suun sairaudet tulisi saada kuriin ja hoidetuksi silloin, kun ihminen on vielä voimissaan. Ikäihmistien säännöllistä hammashoidossa käyntiä on tarpeellista kaikin tavoin edesauttaa. Kotihoidon asiakkaan hoito- ja palvelusuunnitelmaan tulee kuulua myös hammashoidon ammattilaisen tekemä suun hoidon suunnitelma, jonka toteutumista omahoitajan on hyvä seurata kotikäynnillä. Jokaiselle pitkäaikaishoitoon tulevalle tulee tarjota hammaslääkärin tutkimusta mahdollisimman pian laitokseen tulon jälkeen.

Hammaslääkäriliiton perustama laajapohjainen vanhustyöryhmä on koonnut oppaaseen "Ikäihmistien suun hoito — opas sosiaali- ja terveysalan henkilöstölle" perustietoa ikäihmistien suun sairauksista, niiden hoidosta ja ehkäisystä sekä suosituksia päivittäishoidosta ja hoitopalvelujen järjestämisestä. Tutkimusten mukaan vanhuk- sia hoitava sosiaali- ja terveysalan henkilöstö ei tiedä riittävästi suun alueen sairauksista eikä suun päivittäisestä hoidosta. Opas sopii käsikirjaksi hoitotyötä tekeville sekä oppikirjaksi sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksiin. Se tarjoaa tiiviin tietopaketin myös suun terveydenhuollon ammattilaisille.

Työryhmään ovat kuuluneet myös edustajat Suomen Hammaslääkäriseura Apolloniasta, Suomen Kuntaliitosta, Stakesista, Suun Terveydenhoidon Ammattiliitosta ja Helsingin yliopiston hammaslääketieteen laitoksesta. Laajan piirin kannanotto ikäihmistien suun terveyden edistämiseksi antaa asialle painoarvoa ja tekee oppaasta hyvän työvälineen myös hammaslääkäreille heidän pyrkiessään parantamaan vanhusväestön suun terveyttä ja kehittämään heidän palvelujaan.

PIRKKO PAAVOLA,
AIRA LAHTINEN,
ANJA AINAMO